

**MEDLEMSSKRIFT NR 109,
HÖSTEN 2021**

En kanal som förenar

Strömme kanal och kanaltorp, 1920-tal. Bron öppnades vid denna tid som svängbro. Foto: okänd.

STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Verkar lokalt på Fågelbrolandet, Strömma och i Brevik med att dokumentera och informera om den lokala historien, att tillvarata medlemmarnas och bygdens intressen samt att verka för en hållbar utveckling för vår bygd. Vi har en hembygdsgård som kan hyras, och ett museum centralt i Strömma. Vi är 230 medlemmar. Besök gärna vår hemsida www.hembygd.se/stromma

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER

Karin Boström, ordförande	076-539 91 43	karin.bostrom@upphandling.pro
Gudrun Molin, kassör, medlemsfrågor	073-655 33 74	molin.andersson@telia.com
Anita Granstedt Strandgård, sekreterare	073-038 05 61	anita.strandgard@gmail.com
Eva Gebelius, ledamot, ansvarig för kaféet	070-536 59 81	evagebelius@gmail.com
Ewa Soldemark, ledamot	072-534 36 25	e.soldemark@gmail.com
Johan Ståhle, ledamot	070-674 77 90	johan.t.stahle@gmail.com
Maria Mellberg, suppleant		ma.mellberg@gmail.com
Ingrid Boström, suppleant		
Hans Severinson, revisor, sammankallande	070-760 12 60	hans.severinson@gmail.com
Hans Lindström, revisor		
Sara Bråtman, revisor, suppleant	070-817 66 73	sara.bratman@west-pool.se
Henrik Paulsen, valberedning, sammankall.	070-968 45 48	henrik.paulsen@telia.com
Jan-Ove Tannsjö, valberedning, suppleant	076-050 73 72	
Ansvarig museet: Britt-Marie Ohlsson	070-668 21 38	bmohlsson38@gmail.com
Ansvarig lokalbokning: Eva Gebelius	076-348 87 31	evagebelius@gmail.com
Ansvariga loppis: Ingrid Boström		
Redaktör Medlemsskrift: Hans Severinson	070-760 12 60	hans.severinson@gmail.com
Layout Medlemsskrift & Webbredaktör: Jenny Vowden	070-721 31 30	jenny.vowden@gmail.com

Medlemsavgift: Enskild medlem 200 kr/ Familjeavgift 350 kr

Plusgiro 98 57 43 - 4

Gamla Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

E-post: strommahembygdsforening@gmail.com

Ordföranden har ordet

Nyligen hölls en kommunal folkomröstning om Skärgårdsskolornas vara eller icke vara. Debatten är ingen nyhet. Redan på 1800-talet fördes diskussioner om skärgårdsskolorna, för att kulminera på 1950-60-talet då många skolor stängdes på Värmdö. Målet, då som nu, var att skapa större och så kallade mer lönsamma enheter. Mer om Fågelbrolandets skola kan du läsa om i den här utgåvan av vår medlemskrift – med fokus på historien om Fågelbro skola och de många barn som under en lång period påbörjade sin skolutbildning där.

Lite nostalgiskt är det säkert för fler än mig. Jag gick aldrig själv i Fågelbro skola, eftersom den sista årskullen gick ut i mitten av 1950-talet. Därefter fick barnen från Fågelbro, Malma, Barnvik, Strömma och Brevik först under en handfull år börja i Älvsby skola tillsammans med barn från Saltarö, Hemmesta och Fagerdala, för att senare när Älvsby skola stängde i början på 1960-talet flytta till den då nyrenoverade och tillbyggda skolan i Vik.

Men innan Fågelbro skola stängde hade många barn, inklusive min syster, pappa, farfar och farfars far alla påbörjat sin skolgång i just Fågelbro. Ett gammalt skolbetyg finns kvar från min farfars studiegång, några examensbilder av min pappa och ett klassfoto från min syster och skolans sista elever finns också bevarade. Dessutom finns beskrivet med bilder en del av alla de skolresor som barnen i Fågelbro fick göra och upptäcka Sverige, då sågs det som viktigt att lära känna hela Sverige. Historierna om hur det var att gå i Fågelbro skola är många både när det gällde stränga lärare, bus och dåtidens ibland märkliga bestraffningar av den som inte hade gjort sin läxa eller busade på lektionerna.

Men Fågelbro skola fick även en helt ny historia, en period som museum! Ett Etnografiskt Museum, som inrättades av upptäcktsresanden Gösta Moberg och hans hustru Märta. Skylten ”Etnografiskt museum” finns bevarad på vårt hembygdsmuseum tillsammans med berättelser om både skolan och museet. Själv var jag en mycket flitig besökare i Fågelbro Etnografiska museum. Skolan ägdes då av Gösta och Märta Moberg och de hade sin sommarbostad i ”Småskolan” och ”Storskolan” var museum. Mer om upptäcktsresande Gösta Moberg och Fågelbro Etnografiska Museum hittar du i det här numret av skriften.

Varmt välkommen att läsa vidare!

Ordförande Karin Boström

Varmt välkommen tillbaka till Strömma Hembygdsförening!

Sorgligt har det varit att under mer än ett år ha tvingats ha verksamheten nedstängd på grund av Coronapandemin. Inget öpethållande, inga gemensamma aktiviteter.

Kulturarvsgruppen har dock haft en del verksamhet med våra samlingar av bilder och föremål, flera hundra föremål har registrerats, fotats och lagts upp på webben. Gå in och kolla på

<https://samlingar.kulturarvstockholm.se/index.php/Detail/collections/29>
(bilder och kartor)

eller

<https://samlingar.kulturarvstockholm.se/index.php/Detail/collections/41>
(museets föremål)

Det vi saknat mest är naturligtvis kontakten med medlemmarna emellan. Vi har aktivt sökt upp personer och familjer som nyligen flyttat in i området, med positivt resultat, och ett flertal nya medlemmar som följd.

Ett sätt att bygga upp nätverket är att medlemmarna har kännedom om vilka andra medlemmar som finns i grannskapet. En medlemsförteckning hålls tillgänglig på hembygdsgården. Ett problem här är att många medlemmar har postadress i Stockholm med omnejd, och att vi saknar uppgift om sommaradress här på Värmdö. En annat problem är att vi saknar mejladress till ca 40 procent av medlemmarna. Om dess uppgifter blir införda i medlemsförteckningen skulle kontakter medlemmar emellan underlättas väsentligt. Styrelsen skulle också få bättre möjligheter att informera om kommande aktiviteter och annat av intresse. Vi påminner via mejl om kommande aktiviteter och vill gärna nå så många som möjligt.

Ett förslag: Mejla snarast din mejladress och var ditt sommarviste på Värmdö är! Till: strommahembygdsforening@gmail.com.

Men, nu är vi igång igen! Strömma Hembygdsgård har redan hunnit att ha öppet vid tre söndagar, när det här numret av skriften har kommer ut.

I höst har vi fortsatt öppet sista söndagen i oktober och sedan går tiden snabbt fram till vårt Julmys för hela familjen i början av december. Vi väntar in julen traditionsenligt med julpyssel, pepparkakor, glögg och några överraskningar.

En nyhet i år är att vi kommer att ha vår Loppis öppen även under Julmys – och självklart kommer vi då att duka upp med mängder av julsaker, som är lagom tid att fynda inför den kommande julhelgen.

En sak till: Vårt Stickkafé är igång igen. Dyk upp på hembygdsgården på (angiven tid), ta med något handarbete och gärna något nybakat!

Missa inte att boka in ett hembygdsgårds besök i din kalender, och återigen varmt välkommen!

Höstens öppethållande är: 26 september, 31 oktober och 5 december (Julmys)

Varma hösthälsningar från styrelsen

Årsmötesprotokoll 2021

Tid: Lördagen den 29 maj 2021 klockan 17.00.

Plats: Backstugan, Strömma Hembygdsgrd, Värmdö.

Närvarande: 11 medlemmar deltog i mötet.

Föreningens ordförande Karin Boström hälsade välkomna och förklarade mötet öppnat.

1. Val av mötesordförande och sekreterare

Till ordförande valdes Karin Boström och till protokollförare Anita Strandgård.

2. Val av protokolljusterar

Till rösträknare och justerare av dagens protokoll valdes Hans Severinson och Gudrun Molin.

3. Mötets utlysande

Mötet förklarades stadgeenligt utlyst.

4. Styrelseredogörelse

Resultat- och balansrapporter samt styrelsens verksamhetsberättelse, genomlästes av de närvarande och lades till handlingarna. Ordförande redogjorde för det gångna årets evenemang och verksamheter och hänvisade i övrigt till verksamhetsberättelsen.

5. Revisionsberättelse

Revisionsberättelsen upplästes av föreningens revisor Hans Severinson, som granskat räkenskaperna. Berättelsen godkändes och lades till handlingarna.

6. Fråga om ansvarsfrihet

Revisorns förslag om ansvarsfrihet för den avgående styrelsen beviljades enhälligt.

7. Val av styrelseledamöter och suppleanter samt revisorer och ledamöter till valberedningen.

Valen gjordes enligt valberedningens förslag, se bilaga 1.

8. Fastställande av medlemsavgift för år 2022.

Beslutades att medlemsavgifterna skulle vara oförändrade.

9. Behandling av styrelsens förslag, verksamhetsplan och budget.

Karin redogjorde för verksamhetsplanen och Gudrun Molin för budgeten. Inga förslag framlades.

10. Motioner.

Inga motioner förelåg.

11. Övriga frågor

Gudrun Molin poängterade behovet av att sprida information om föreningen och föreslog att ett informationsmaterial skall distribueras till boende i Strömma. Medlemskrifter och välkomstbrev kan vara lämpligt. Gudrun åtog sig att distribuera materialet. Förslaget bifölls.

12. Årsmötets avslutande

Ordförande tackade för visat intresse och avslutade mötet.

Vid protokollet   Justeras   Justeras   Justeras

Anita Strandgård   Gudrun Molin   Hans Severinson   Karin Boström
2021-05-31

För intresse av de ekonomiska rapporterna är ni välkommen att kontakta kassör Gudrun Andersson Molin, molin.andersson@telia.com.

Kändisar vid strömma

Strömma och Fågelbrolandet, ett hörn av paradiset genom seklerna, med många välkända besökare.

Av Karin Boström

Värmdö har genom olika sekler lockat till besök, där Strömma och Fågelbrolandet med sin vackra skärgårdsnatur alltid har varit ett besöksstätt hörn som inspirerat. Här har, förutom oss som är bofasta, skådespelare, författare, sångare, politiker och kungligheter genom sekler hittat rätt för att få rekreation, boende och inspiration.

Välkommen att följa med på en liten tur runt Strömma och möt några kända besökare genom tiderna!

Fågelbro Gård och Breviks Gård har båda en lång och brokig historia, med ägare och kungliga besökare. Fågelbro uppfördes första gången redan på 1500-talet men brändes ner av ryssarna 1719 och återuppfördes i stor stil med en omfattande trädgård och egna möjligheter för resor och transporter till Stockholm.

Fågelbro Säteri ägde under lång tid ett tremastat segelfartyg, en slup (enmastat segelfartyg), och flera mindre båtar.

Besökare genom tiderna har varit Flygbaronen Carl Cederström (som förutom att vara Sveriges första professionella flygare även startade Stockholms första försäljning av lyxbilar). Carl Cederström lär ha varit en skicklig hypnotisör, och det berättas att han vid ett av sina många besök vid Fågelbro lär ha utövat konsten, genom att hypnotisera en äldre distinguerad dam att försöka ställa sig på huvudet i en soffa, vilket avbröts av övriga förfärade närvarande damer. Flygbaronen avled efter ett flygplanshaveri i Stockholms skärgård 1918, då endast drygt 50 år gammal.

På besök till Fågelbro kom även en lång rad medlemmar ur kungafamiljen, t ex Prins Carl och prinsessan Ingeborg. Prins Carl kallades

Carl Gustaf Alexander Cederström, född 5 mars 1867 i familjegården Sanda, Österhaninge socken, död 29 juni 1918, var en svensk flygpionjär.

Oscar Carl Wilhelm, född 27 februari 1861 på Arvfurstens palats i Stockholm, död 24 oktober 1951 i Stockholm, var prins av Sverige och Norge.

Prins Carl Wilhelm Ludvig, född 17 juni 1884 på Tullgarns slott, död 5 juni 1965 på Stenhammars slott.

även för den ”Blå prinsen” med anledning av färgen på hästgardistuniformen som han som han bar som general.

Även prins Wilhelm var en flitig gäst på vad som beskrivs som storslagna fester på Fågelbro. Prinsen var även mycket jaktintresserad och lär ha nerlagt en hel del vilt på Fågelbros stora jaktmarker

Även kung Gustav den femte hade stor passion för jakt och var tillsammans med dåvarande ägaren till Fågelbro, Carl Cassel, medlem i samma jaktklubb, och det beskrivs att kungen fick sitt lystmäte av både jakt och fiske i och runt Våmfjärden – och han blev snabbt en återkommande gäst på Fågelbro.

Kung Gustaf V, född 16 juni 1858 på Drottningholms slott, död 29 oktober 1950 på Drottningholms slott.

Kronprinsessfamiljen vid Haga slott, maj 2021.

Fler, och mer aktuella medlemmar i kungafamiljen, planerar nu för sitt kustnära fritidsboende. På idylliska Fågelbrolandet med gångavstånd till Fågelbro Säteri har kronprinsessan Victorias och prins Daniels drömmar om ett alldeles eget sommarboende i Skärgården blivit verklighet, här ska de med sina barn Estelle och Oscar tillbringa helger och lov.

Brevik omnämns precis som Fågelbro som gård redan på 1500-talet och även här upprepade sig historien, men dubbelt upp. Brevik brändes först ner av danskarna 1612, och sedan igen av ryssarna 1719 – men återupbyggdes bägge gångerna.

Vid slutet av 1800-talet hyrde författaren och konstnären August Strindberg en del av flygeln till gården, där han skrev bl a novellsamlingen ”Svenska öden och Äventyr”. Strindberg lär ha varit väldigt disciplinerad, och frukosten som serverades skulle bestå av smör och bröd, ost, renstek, 4 kokta ägg, mjölk, kaffe och skorpor, enligt rättarens fru Erika Dalqvist anteckningar från den tiden.

På samma sätt som Fågelbro lockade Breviks gård med jakt, fiske och stora fester, och fick med tiden besökare som prins Gustaf Adolf och prinsessan Sibylla, vår nuvarande kung Carl XVI Gustafs föräldrar.

Johan August Strindberg, född 22 januari 1849 i Stockholm, död 14 maj 1912 i Stockholm, tillbringade en turbulent tid under sin skilsmässa från Siri von Essen, på Breviks Gård.

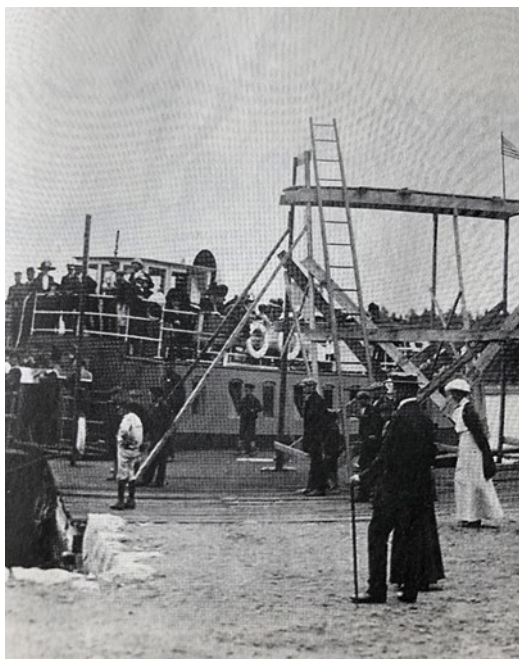
Omslag på Veckojournalen från 1930-talet med prinsparet Gustaf Adolf Oscar Fredrik Arthur Edmund, inom familjen kallad Edmund, född 22 april 1906 på Stockholms slott, död 26 januari 1947 i en flygolycka på Kastrups flygplats utanför Köpenhamn, här med sin hustru Sibylla av Sachsen-Coburg-Gotha.

Nära Strömma kanal vid Västertorp bodde under sommaren skådespelaren Gösta Ekman tillsammans med sin hustru under större delen av 1930-talet.

Numera kallas fastigheten med närmare 30 tunnland för Östertorp. Gösta Ekman var en flitig besökare vid gamla Norrvik, inte sällan bara för att hämta sina busiga hundar som gärna rymde och ville slåss med Norrviks gammelkatta.

Breviks ångbåtsbrygga gjorde det enkelt för besökare till gården, här under festligheter och musik.

Frans Gösta Viktor Ekman, född 28 december 1890 i Stockholm, död 12 januari 1938 i Stockholm.

Då hade Västertorps fastighet vackra Mariebergskakelugnar i alla rum, och på väggarna flera 1700-tals akvareller med franska teater-scener – vilket beskrivs i ett reportage från Vecko-Journalen 1932 som även beskriver resans slut och början så här: ”Tills vägen tar slut, världens ände eller åtminstone ett hörn av paradiset. Luften dar- rar av solvärme, rosorna doftar. Genom en häck skymtar en herre som halvslumrar i solgasset på trappan. Endymion*, den evigt sköne ynglingen, ja, Gösta Ekman, herre på torpet, Västertorpet...” Gösta Ekman den äldre var såväl skådespelare, regissör, sångare och teater- direktör. Han var far till Hasse Ekman och farfar till Gösta Ekman den yngre.

*Endymion var i grekisk mytologi en vacker yngling med vanan att sova på ett berg.

*Gösta och Greta Ekman
på trappan vid
Västertorp*

Foto : Lars Bryde

När det gäller politiker som valt att bosätta sig i Strömmas omgivningar finns tex Bruno Kreisky som kom som flykting till Sverige 1938 från Österrike och bodde med sin familj under ett flertal somrar vid Ryttingevägen. Efter att familjen kunde återvända till Österrike blev han senare utrikesminister och under drygt tio år Österrikes Förbundskansler. I boken "Skiftande skeden" skriver han om skärgården vid Strömma "Några öar bildar skiljelinjen mellan havets och himlens blå. Vi satt i en segelbåt och världen var vacker som aldrig förr"

Mer nutida kända politiker som bor på Fågelbrolandet är statsråden Annika Strandhäll (S) och Isabella Lövin (MP).

Under sommaren 1992 satt nobelpristagaren Joseph Brodsky i ett hus vid Strömma och med utsikt över Tranarö och skrev:

”Träden susar vid kanalens strand i mörkret. Regn får man anta, ty det är knappast så att björken för att inte tala om tallen – i den mörka natten, i lövens fina skälvning, i barrens glans, förmår att känna igen vatten, när det faller i lodrät bana....”

Puderdosan.

Från Hollywood kom i flera somrar Viveca Lindfors till Backa vid Malma. Alice Tannsjö i Rådalstorpet träffade henne ofta, och fick som minne en puderdosa, som nu finns att se i vårt museum.

Bland andra nutida artister som valt att vistas vid Strömma och Fågelbrolandet eller dess närhet är tex Krister Henriksson, Peter Jöback, och systrarna Lilli och Sussi. Även Carola och Runar Sögaard bodde under en period med utsikt mot Strömma kanal uppe vid Strömmadals höjd.

Och sist men inte minst vem har beskrivit skärgården vackrare än Evert Taube vår nationalskald? Han passerade Strömma otaliga gånger, på vägen till Sjösala. Sjösala och Orrberget ligger visserligen på Hölö, men egentligen längst öster ut på Fågelbrolandet. Evert Taube är bara en av alla besökare som under olika sekler, precis som vi andra som bor här, älskar och uppskattar Skärgården.

Källor och fotografier: Boken Strömma Fågelbro Brevik från det förgångna; Kåa Wennberg, Värmdö Gamla Skeppslag, Sveriges Kungahus, arkivbilder Copyright Kungl. Hovstaterna, Kronprinsessan familj bild Hovstaterna foto Linda Broström Kungl. Hovstaterna. Vecko Journalen 1932.

Fågelbrolandets skärgårdsskola

Av Karin Boström

Det närmar sig tvåhundra år sedan som barnen på Fågelbrolandet fick sin första ”Skärgårdsskola” med fast anställda lärare. När folkskolereformen kom, genom riksdagsbeslutet om allmän folkskola, anses den ha haft stor betydelse för Sveriges snabba industriella utveckling, och även för utvecklingen av den svenska demokratin.

Enligt folkskolestadgan 1842 skulle varje socken på landsbygden och varje stadsförsamling ha minst en skola med ”vederbörligen godkänd lärare”. Men det var ofta brist på både lokaler och behöriga lärare. Många barn hade dessutom lång och besvärlig väg att gå till skolan, och det skulle dröja nära hundra år innan det blev en rättighet att få skolskjuts. Många föräldrar protesterade även i början mot folkskolan. De menade att barnen behövde hjälpa till med familjeförsörjningen och arbetet hemma på gården, och inte hade tid att gå i skolan under flera år.

När folkskolereformen kom; fanns dock redan en av Värmdös äldsta skolor – Kyrkskolan på Norra Värmdö, med ett fantastiskt läge vid Kyrkviken.

På Sockenstämman i Värmdö kyrka togs 1843 beslut om att det skulle startas två nya ”Skärgårdsskolor” en för norra och en för södra Värmdö. Det skulle då, precis som idag, vara en ”flyttande” folkskola och skulle på södra Värmdö vara vid Fågelbro, Brevik och Bullandö. Då var fortfarande skolorna på Fågelbrolandet inte klara som byggnader och bland annat Gamla Norrvik, strax efter Strömma på vägen mot Stavsånäs, användes som en tillfällig skolkal.

Fågelbro skola byggdes klart 1858. Och skolans första lärarinna Erika Melholm hade tidigare drivit skolskola, först i sitt eget hem och sedan i Tuna och Brevik.

Många läsår senare var det dags för min pappa att 1918 börja i Fågelbro skola. Då hade redan min farfar och farfarsfar gått där och min farfars skolbetyg har bevarats. Rickard Boström var ett skickligt läs-huvud och hade höga betyg i alla ämnen utom i sång – där det kort och gott står ”otjänligt”, vilket nog till och med är lägre än ”icke godkänd”.

Undervisningsmetoderna var som bekant även annorlunda jämfört med dagens, och min pappa har berättat att den som inte hade gjort sin läxa i småskolan, fick ställa sig inför klassen och sjunga, innan det blev dags att ställa sig i skamvrån. Tur nog för pappa som dock inte hade ärvt farfars usla sångröst, hade även han lätt för sig i skolan och bra betyg, och var därför inte en av dem som behövde sjunga framför klassen.

Sången som skulle sjungas av den som inte riktigt klarade sina läxor hade följande text ”Går i skolan lat och dum, lat och dum, lat och dum. Varje möda känns mej tung, känns mej tung” melodi traditionell. En tung bestraffning för den som fortfarande gick i Småskolan, där klass 1-2 undervisades samtidigt.

Fotografering inför skolstart i Fågelbro skola Erik Boström. Foto: privat

På den tiden och ända fram till 1960-talet var det vanligt att det i skolan fanns en lägenhet för huvudläraren och att det ingick både lön, husrum och tex ved för uppvärmning.

Det var i början Fågelbro Säteri som fick stå för kostnaderna för skolan i Fågelbro, under hela 1800-talet var statens bidrag väldigt litet och socknen och gårdarna

hade ett stort ansvar ekonomiskt – och det varierade en del hur läraren skulle ersättas.

Skolinspektören skulle hålla koll på att läraren fick det som var överenskommet och det finns dokument som visar att det inte var helt konfliktfritt (se skrift nr 71 2001 i vårt museum eller på hemsidan, här hittar du även namnen på samtliga lärare som undervisade i Fågelbro). Läraren skulle inte bara ha avlagt lärarexamen, utan också vara gudfruktig och föra en ”sedlig vandel – vilket också granskades och kommenterades av Skolinspektören.

Terminsavslut vid Storskolan 1923, tre år i Folkskola räckte för att vara behörig till Läroverk, även om det var 6-årig skolplikt.

Foto: privat

Till vänster magister Reidar Björk, lärare i storskolan, till vänster fröken Engström, lärarinna i småskolan. I bakgrunden syns tramporgel och griffeltavla, Fågelbro skola. 1950-tal.

Ovan: Skolfoto från 1950-talet, ett av de sista, här tillsammans med läraren fröken Lund, vill du veta namnen finns dessa på vårt museum.

Foto: privat

Sista årskullen med rektor Isberg.

Foto: privat

Först byggdes den sk. Småskolan vid Fågelbro, den övre byggnaden, och senare tillkom Storskolan 1908. Fågelbro skola var i bruk fram till 1954, därefter fick, beroende på ålder, eleverna fortsätta i Viks skola och senare i Nacka Realskola.

Svenska Dagbladet skrev ett reportage om Fågelbro skola och om den sista examen, lördagen den 14 juni 1953. ”I Småskolan hade fröken Engström förhör med sina två klasser tillsammans 11 barn, och i Storskolan hade magister Björk förhör med sina 17 barn uppdelade på Storskolans fem klasser. Efter förhör och uppträdande av eleverna, var det knytkalas i trädgården.” Fröken Engström och magister Björk undervisade fram till dess att skolan stängde.

Båda skolbyggnaderna finns kvar vid kanten av golfbanan, strax före Vindbron på vägen från Fågelbro gård i riktning mot Malma. Byggnaderna är idag mycket förfallna och av den omgivande stora skolgården med en mängd äppelträd finns inte många spår kvar.

Den idag förfallna storskolan som efter att skolan stängdes under många år ägdes av familjen Moberg som inrättade ett Etnografiskt museum.

Foto: privat

Strömma Hembygdsförening har under flera år försökt att påverka kommunen att rädda Fågelbro skola från fortsatt förfall genom att ge den kulturminnesskydd, hittills utan framgång. Dags för en samlad aktion? / Redaktören

Fågelbro Etnografiska museum

En bit av Afrika på Fågelbrolandet

Av Karin Boström

Efter att Fågelbro skola blev nerlagd på mitten av 1950-talet stod byggnaderna en kort tid obebodda, innan fastigheten köptes av Gösta Moberg och hans hustru Märta. Historien bakom hur det blev ett etnologiskt museum i Fågelbro är helt otrolig – men sann.

Gösta Moberg var ursprungligen arméofficer, men blev föreläsare och forskningsresande. I Riksarkivet finns en artikel om hur hans äventyrslust och intresse för främmande länder, folk och kultur fick honom att söka en tjänst hos persiska gendarmväsendet som instruktör.

Efter antagning på 1920-talet sändes han till Marocko, Algeriet och Tunisien för att sätta sig in i muhammedanska förhållanden. Här fascinerades han av den arabiska och afrikanska världen och lämnade den militära banan för att i stället ägna sig åt etnografiska forskningsresor.

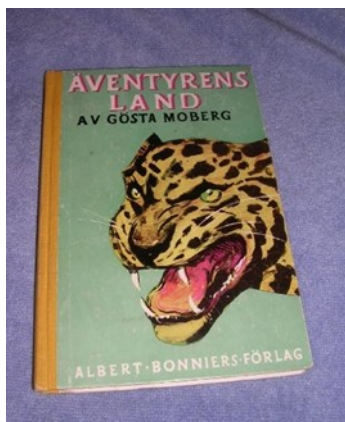
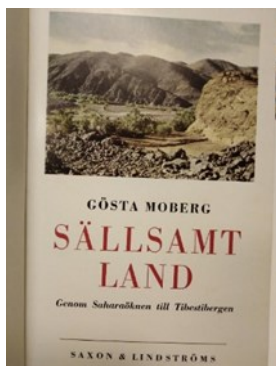
Ett särskilt mål som han strävade efter var att besöka ett otillgängligt bergsmassiv, Tibesti, med en grupp slocknade vulkaner som bildar en bergskedja belägen som en ö i östra Sahara och på alla sidor omgivet av sterila ökenområden.

Önskan om att komma till det utforskade området drev honom att 1924 på egen bekostnad starta en expedition. Här färdades han som ensam europé med infödda följeslagare och försedd med rid- och lastdjur. De franska myndigheterna hade gett honom tillstånd att leva bland Tuaregerna, ett nomadfolk i Hoggar i Sahara. Moberg nådde emellertid inte sitt mål denna första gång. Han hindrades av

ett rövarband från Touboufolket, som härjade i de trakter som skulle genomkorsas.

1929 gjorde Moberg sitt andra försök att nå Tibesti. Den här gången reste han på uppdrag av Naturhistoriska riksmuseet och de etnografiska och naturhistoriska museerna i Göteborg. Inte heller den här gången lyckades han, genom pågående stridigheter mellan italienare och ökenfolken i Sahara. Moberg stannade ännu en gång hos Tuaregerna, varefter färden gick till Nigerflodens krök. Därifrån tog han sig med kanot till Timbuktu. Vid ett tillfälle nödgades han dricka Nigerflodens förorenade vatten och insjuknade i tyfoidfeber. Följden blev en lång sjukhusvistelse.

Därefter stoppade andra världskriget alla planer på fortsatta forskning i Afrika. 1939 ställde han istället färden till Sydamerika, Franska Guyana. 1947 inbjöds Moberg att leva bland eskimåerna på Alaskas västkust, och Nunivak-ön i Berings hav, där han stannade i sju månader.

Till slut nådde han sitt mål Tibesti, under den expedition som inleddes 1949. Moberg genomkorsade framgångsrikt den östra delen av Tibestiområdet, tillsammans med en infödd följeslagare och två kameler. Han lärde känna Touboufolket, som liksom Tuaregerna levde som nomader, men under betydligt enklare förhållanden. Resan gick sedan vidare till Kongo, där han fick hjälp av svenska missionärer i sitt forskningsarbete. Forskningsresorna fortsatte, 1956

mottogs Moberg av kejsare Haile Selassie. I Kenya fick han uppleva Mau-Mau-upprorets sista tid. Mau-Mau-rörelsen var en gerillarörelse i Kenya, främst aktiv mellan 1952 och 1956. Merparten av Mau-Mau utgjordes av medlemmar av Kikuyu-stammen. Mau-Mau-gerillans främsta mål var att överta den kenyanska mark som koloniserats av de vita nybyggarna.

För fullständig information se webben på Riksarkivet C Gustaf (Gösta) Moberg, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/9379>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Lars Thor), urn:sbl:9379.

1954 gifte Gösta Moberg sig med sin sekreterare Märta Alrup och 1956 inrättade familjen Moberg ett "Etnografiskt museum" vid Fågelbro, i den tidigare "Storskolan". Det var ett omfattande material som visades i glasmontrar tillsammans med ett stort bildarkiv, som även visades, med projektor.

Familjen inrättade sin sommarbostad i "Småskolan" och inredde även där med föremål och möbler från olika delar av världen, en mystisk och spännande inredning.

I museets montrar visades med varningsskyltar; förgiftade pilar, krypta människohuvuden med hårtofsar och pärlbroderade sidenklänningar från bortglömda afrikanska kungariken. Inträdesavgiften var låg, 25-50 öre, och ökade inte särskilt mycket över åren. Alla besökare fick en riktig entrébiljett.

Själv kan jag inte riktigt räkna hur många gånger som jag som barn cyklade till familjen Moberg för att besöka museet. Efter ett antal besök, de första med generös guidning, så behövde jag inte längre betala entré, utan kunde bara hämta nyckel uppe i bostaden i "Småskolan", för att sedan i timmar ensam utforska museets samlingar. Ofta avslutades besöket med saft och bullar med fru Moberg och katten Pyret, sittande i en afrikansk tron av trä. Fru Moberg var även barnboksförfattare och gav ut en bok som just handlade om den svartvita katten Pyret.

Besökare kunde med lite tur få guidade visningar av Gösta Moberg och personliga berättelser. Sommarbostaden och museet såldes några år efter att Gösta Moberg avlidit. 1979 donerades föremålen till Smålands Museum, enligt Mobergs egen önskan. Gösta Moberg var visserligen född i Alingsås i Västergötland, men såg sig själv genom åren som en smålänning. Den samlingen finns nu deponerad på FME (Etnografiska museet): Skylten Etnografisk museum finns, tillsammans med ett fåtal andra föremål, kvar på Strömmas Hembygdsmuseum.

Vår Loppis – en viktig del av vår verksamhet, stort tack till dig som väljer oss för att återvinna dina saker!

Äntligen har vi vår verksamhet igång igen och vi hälsar alla våra besökare och medlemmar varmt välkomna! En välbesökt del av vår verksamhet är vår Loppis. Här vill vi rikta ett särskilt varmt tack till alla er som värnar om att återvinna det ni inte behöver och skänka det till vår Loppis. Tack vare er kan vi hålla låga priser, ha ett varierat sortiment och ge alla möjlighet att fynda och därigenom låta gamla saker få nya möjligheter och även bidra till att vi kan hålla museum utan entréavgift och hålla låga priser i vårt Kafé.

Varmt välkomna att återigen bidra till vår verksamhet – ställ det du vill bidra med på vår trappa på Hembygdsgården/Backstugan – så sorterar vi!

Vänliga hälsningar och återigen stort tack från styrelsen Strömma hembygdsförening!

Strömma kanals väktare

Historien om silltrutarna som bevakar kanalens inlopp

Av Hans Severinsson

Hustru Agneta och jag har en brygga i Brevikssundet, mitt emot Dalholmen, strax utanför kanalens mynning mot havet.

Bryggan har under tre sommarmånader, varje år under ca tio års tid, varit ett tillhåll för Kaj och Kajsa, två Silltrutar. Deras fasta plats är på varsin liten bänk, på bryggnocken. Långa stunder spejar de ut över farleden, som för att bevaka trafiken i det trånga sundet. De båtar som håller laglig hastighet, sju knop, iakttar dem, med förvåning eftersom Silltrutarna nästan alltid är där. De många båtförare som ignorerar fartgränsen ser dem dock inte, för de har ju tunnelsyn (vilken glädje har de av skärgården?). Däremot är dessa båtar intressanta för silltrutarna. När en båt med x-hundra hästar drar på full gas blir aktersjön i uppror. Det trånga sundet är en populär hemvist för strömming, nors och löja. De stackars fiskar som simmat för högt i stimmet kan lätt bedövas eller omkomma av turbulensen. Kaj och Kajsa ser detta på 20 – 50 meters avstånd, tar sig ett par vingslag och får sig en måltid.

Silltrutarna Kaj och Kajsa.

Foto: Hans Severinsson

Genom åren har vi utvecklat en speciell relation till dessa fåglar. När de anländer i slutet av april är de särskilt uppspelta när vi träffas, till exempel vid ett morgondopp eller en kaffestund vid bryggan. De spelar med huvudena, och avger små intima läten, helt olikt deras normala skrik. Närmare än ca 10 meter släpper de oss dock inte, de lägger sig då några meter ut i vattnet. Ofta tar jag fram metspöt och drar upp några mörtar, som de sväljer med förtjusning.

Efter nätfiske läggs råket på stranden, där Silltrutarna har förtur, före fiskmåsar, grå- och havstrutar, kråkor, korpar och havsörnar. Havstruten, som är dubbelt så stor men annars lik silltruten, kan mästra över en silltrut men inte över två.

Anmärkningsvärt är att Kaj och Kajsa aldrig förorenar på bänkarna eller på bryggan, i motsats till andra besökande måsar, änder m m.

Men, deras närvaro är ett mysterium. Varför är de här år efter år, men inte för att häcka? Några ungfåglar har vi aldrig sett till här. Kanske är de för gamla för att häcka. Silltrutar, som andra trutar, häckar normalt i kolonier. Men varför då kosta på sig den långa flytten varje år? Vi är säkra på att åtminstone en av dem är samma individ under tio somrar eller mer. Om detta stämmer är Kaj nu troligen 17 – 20 år gammal. Kommer han att överleva oss, eller tvärtom?

*Kaj spanar efter nors och löja
i Brevikssundet.*

Foto: Hans Severinson

Något om Silltruten, *Larus Fuscus*: Den är den minsta av våra vanliga arter av trutar, är vit med svarta vingar, lik den större Havstruten, och mycket vacker. Man skiljer dem åt genom storleken, och att Havstruten har gråskära ben, silltruten gula. Det finns i huvudsak tre underarter av Silltrut. I vårt fall är det fråga om Östersjösilltrut, en långflyttare med vinterkvarter vid Victoriasjön och på Östafrikas kust. På västkusten finns en snarlik, som bara flyttar ner till Portugals kust, och en tredje, som är stationär just där nere. Vår underart har kolsvarta vingar, medan de andra har något mer gråsvarta.

Eftersom Östersjösilltruten flyttar så långt har det forskats om bl a flyttvägar, genom att man försett individer med transpondrar och GPS. Det är en komplicerad flyttväg, där möjlighet till föda getts under vägen, med avsevärda hinder av Alperna och Sahara.

Inför vetskapen om detta blir man ödmjuk när samma individ återvänder för tionde gången, helskinnad.

Denna sommar höll dock på att bli den sista för Kaj. Vid sidan av fisk är det känt att trutar är förtjusta i ägg. Jag blev vittne till en händelse när en Brun Kärrhök ilsknade till mot Kaj, som troligen hittat hökens rede, och därefter, liggande i vattnet, attackerades gång på gång av höken. Jag trodde inte att Kaj skulle överleva det. Efter ett par timmar var han ändå tillbaka på bryggan, nu stående på ett ben, med det vänstra löst dinglande. Uppenbart har fåglar gott läskött, för efter ca tio dagar kunde han stå på sitt avbrutna ben igen.

I sydliga trakter, bl a i Oman, finns en hök som livnär sig på måsfåglar på ett makabert sätt, att i luften angripa dem och bryta av en vinge, vilket leder till en kvalfylld svältdöd inom en dag eller två, och därefter en lättvunnen måltid för höken. Förhoppningsvis har våra hökar ännu inte lärt sig detta trick.

Nu i september är det dags för den långa flytten till Östafrika, de har inte setts till senaste veckan. Må de vara välnärda så att de klarar resan, så att vi får ses igen i vår!

Samlingslokal att hyra!

Vill Du anordna fest eller möte så finns vår samlingslokal att tillgå i Backstugan. Den är utrustad med all nödvändig köksutrustning för 35 personer.

Söndag–Torsdag   400 kr/dag

Fredag & Lördag   700 kr/dag

Kontakt för information och bokning:

Eva Gebelius, 070-536 59 81

evagebelius@gmail.com

Backstugan, Strömma Hembygdsförenings fina samlingslokal.

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

AVS: Strömma Hembygdsförening, G:a Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

Fredblads Fastighetsbyrå

Er mäklare på Värmdölandet

AV FASTIGHETSMÄKLARINSPEKTIONEN REGISTRERAD FASTIGHETSMÄKLARE
MEDLEM AV FASTIGHETSMÄKLARFÖRBUNDET

AUKTORISERAD FASTIGHETSMÄKLARE – 35 ÅRS ERFARENHET – ER TRYGGHET/GARANTI

SÄLJTANKAR? DET LÖNAR SIG ATT ANLITA OSS.

KOSTNADSFRI RÅDGIVNING - VÄRDERING – BESÖK

Vi är er fastighetsmäklare/specialist på VÄRMDÖ sedan 35 år tillbaka. Vi kan ert område mycket väl och vi har sålt många villor – fritidshus – tomter – sjölägen i ert område genom åren med mycket gott resultat och många nöjda säljare och köpare.

Ni får hela upplägget hos oss dvs från intag, proffsfotografering, planskisser, annonsering m.m. till hjälp med deklaration. Ni marknadsförs på HEMNET, BLOCKET, BOLI, HITTAHEM, lokalpress och i vårt spekulantregister med spekulanter/köpare.

Välkommen att kontakta oss för ett besök.

Vi önskar er en fortsatt trevlig dag.

Jag bor själv på Fågelbrolandet så jag kan Värmdö mycket väl.

Mvh Hans Fredblad 070-3162520 hans.fredblad@fredblads.se
Er lokala personliga mäklare på Värmdölandet.